

KUZGI BUG'DOY: NAVLAR VA HOSILDORIK

Teshaboyev Nodirbek Ikromjonovich

Farg'ona davlat universiteti, zootexniya va agronomiya kafedrası o'qituvchisi

Mahramxo'jayev Sultonxo'ja Akramxo'ja o'g'li

Farg'ona davlat universiteti, tayanch doktoranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7423848>

Annotatsiya. Dala tajribasida kuzgi bug'doyning "Asr" va "Bobur chillaki" navlari ekildi. Dala tajribasi uchta variantdan iborat bo'lib, to'rt marta takrorlashda o'tkazildi. Tajriba maydonidagi barcha agrotexnik tadbirlar barcha variantlarda bir xilda olib borildi.

Kalit so'zlar: bug'doy, kasallik, zararkunanda va begona o'tlar, himoya qilishning uyg'unlashgan tizimi.

ОЗИМАЯ ПШЕНИЦА: СОРТА И УРОЖАЙНОСТЬ

Аннотация. В полевом опыте были посеяны озимая пшеница сортов Аср и Бабур Чиллаки. Полевой опыт состоял из трех вариантов и проводился в четырех повторностях. Все агротехнические мероприятия на опытном поле проводились одинаково во всех вариантах.

Ключевые слова: пшеница, болезни, вредители и сорняки, комплексная система защиты.

WINTER WHEAT: VARIETIES AND YIELD

Abstract. Asr and Babur varieties of winter wheat Chillaki were planted in the field experiment. The field experiment consisted of three options and was conducted in four repetitions. All agrotechnical activities in the experimental field were carried out in the same way in all variants.

Keywords: wheat, diseases, pests and weeds, integrated protection system.

Mamlakatimizda don yetishtirishni ko'paytirish hamda sug'oriladigan maydonlar hosildorligini oshirish muayyan tuproq va iqlim sharoitiga mos bug'doy navlarini ekish bilan bevosita bog'liq. G'alla hosildorligini yanada oshirish, don sifatini, ayniqsa, uning nonboplik xususiyatini yaxshilashda tup roq unumdorligiga alohida e'tibor qaratish, seleksiya va urug'chilikni takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu jarayonda agrotexnologiyani maqbullashtirish, bug'doyni kasallik, zararkunanda va begona o'tlardan himoya qilishning uyg'unlashgan tizimini keng hamda o'rinli joriy etish bilan birga mexanizatsiyalashgan intensiv texnologiyalarni qo'llash hosildorlik va don sifati oshirishini ta'minlaydi. G'alla ekinlaridan yuqori, barqaror va sifatli hosil yetishtirishda mahalliy sharoitga moslashgan navlar muhim o'rin tutadi. Kuzgi bug'doy hosildorligini oshirishning asosiy yo'li yuqori mahsuldorlik imkoniyatiga ega bo'lgan, tashqi muhitning noqulay omillariga chidamli, donining sifati yaxshi bo'lgan intensiv tipdagi navlarni tanlab ekish va ularning o'stirish texnologiyasini ekiladigan mintaqaning tuproq-iqlim sharoitiga mos holda ishlab chiqishdir. Bitta nav ma'lum mintaqada hosildorlik, tashqi muhit omillariga chidamlilik xususiyatlarini namoyon qilsa, boshqa mintaqada buning aksi bo'lishi yoki bu xususiyatlar to'la yuzaga chiqmasligi mumkin. Shuning uchun kuzgi bug'doyni turli navlarini hosildorlikdagi imkoniyatlarini o'rganish maqsadida tajriba o'tkazdik. Tajriba Qo'shtepa tumani "Al Axibbo" fermer xo'jaligi sharoitida o'tkazildi. Bu xo'jalik Farg'ona viloyatini Qo'shtepa tumani xududida Katta Farg'ona kanali yonida joylashgan. Bu mintaqaning iqlimi keskin kontinental, yillik yog'in miqdori o'rtacha 200-220 mmni tashkil

qiladi. Tuproqlari o'tloqi-botqoq tuproqlar tipida bo'lib, qadimdan sug'orib kelinadi. Yer osti suvlarining chuqurligi 1,5-1,8 metrni tashkil qiladi. Tuproqlari mexanik tarkibi bo'yicha og'ir va o'rtacha og'irlikdagi tuproqlardir.

Dala tajribasida kuzgi bug'doyning Chillaki navi Asr va Bobur navlari ekildi. Dala tajribasi uchta variantdan iborat bo'lib, to'rt qaytariqda o'tkazildi. Tajribaning har bir variantini egallagan maydoni 108 m² (3,6 m x 30 m), shundan hisoblash maydonchasi 54 m² (1,8m x 30m). Tajribada bug'doy navlarining urug'lari 2010 yilning 10 oktabr kuni ekildi. Tajriba dalasidagi barcha agrotexnik tadbirlar hamma variantlarda bir xil amalga oshirildi.

Bug'doy navlariga baho berishda ularning mahsuldorlik ko'rsatkichlarini aniqlash muhim ahamiyat kasb etadi. Bug'doyning mahsuldorlik ko'rsatkichlariga mahsuldor tuplanish darajasi, poyaning balandligi, boshqoq uzunligi, bitta boshqodagi donlar soni va 1000 dona donning vazni kabi ko'rsatkichlar kiradi. Tajribada bug'doy navlarining mahsuldorlik ko'rsatkichlarini hosilni yig'ishtirish oldidan aniqladik

1-jadval

Bug'doy navlarining mahsuldorlik ko'rsatkichlari

Navlar	1m ² maydondagi mahsuldor poyalar soni, dona	Poyaning balandligi, sm	Boshqoq uzunligi, sm	Bitta boshqodagi donlar soni, dona	1000 dona don og'irligi, gr.
CHILLAKI	485	92,7	8,4	41,2	41,8
ASR	502	102,8	9,3	42,3	42,4
BOBUR	508	98,9	9,5	43,5	41-44

Yuqoridagi jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, hosilni yig'ishtirish oldidan bir metr kvadrat maydonda hosil bo'lgan mahsuldor poyalar soni bo'yicha Chillaki navi Asr va Bobur navlariga nisbatan ustunligini namoyon qildi. Bobur navining 1m² maydonida 508 ta mahsuldor poya shakllandi. Poyaning balandligi bo'yicha esa Chillaki navi sinalayotgan boshqa navlardan ustun bo'ldi, ya'ni Chillaki navi poyasining balandligi 102,8 smni tashkil qildi. Boshqoq uzunligi Chillaki navida 8,4 sm Chillaki navida 9,3 sm va Bobur navida 9,5 sm bo'ldi. Boshqoq uzunligi Kroshka navida boshqa navlarga nisbatan yuqori bo'ldi. Bitta boshqoda hosil bo'lgan donlarning miqdori Chillaki navida 41,2 dona, Asr navida 42,3 dona va Bobur navida 43,5 donadan iborat bo'ldi. Tajribada variantlar bo'yicha 1000 dona donning vazni ham aniqlandi. Bu ko'rsatkich Chillaki navida 41,8 gr, Asr navida 42,4 gr va Bobur navida 43,2 grni tashkil qildi. Tajribada sinalgan navlarning mahsuldorlik ko'rsatkichlari bo'yicha Bobur navi Chillaki va Asr navlariga nisbatan o'zining ustunligini namoyon etdi.

Tajribada bug'doy navlarining hosildorligini variantlar bo'yicha aniqladik.

2-jadval

Bug'doy navlarining hosildorligi (s/ga).

Navlar	Qaytariqlar	Ÿртача
--------	-------------	--------

	I	II	III	IV	
CHILLAKI	64,2	66,1	63,4	62,8	63,9
ASR	67,9	68,3	66,4	65,7	67,1
BOBUR	73,8	74,9	71,2	70,4	72,6

NSR 05. 1,02

NSR % 1,50

Tajribada Chillaki navidan 63,9 s/ga, r navi Asr navidan 67,1 s/ga va Bobu navidan 72,6 s/ga bug'doy hosili olindi.

Yuqoridagilarga asoslanib, kuzgi bug'doyni Kroshka navini ekishni tavsiya qilamiz, ammo Chillaki navi Bobur va Asr navlariga nisbatan 12-14 kun erta pishganligini e'tiborga olsak, bu navni ham ekish ma'qul bo'ladi. Chunki, Chillaki navini ekilgan maydonlar hosili erta muddatlarda yig'ishtirib olinib, uning o'rniga takroriy ekinlar ekilsa, ularning hosilini ham bemalol pishirib olish imkoniyati yuzaga keladi. Kuzgi bug'doyni Chillaki navini hosili yig'ishtirib olingandan keyin bo'shagan yerlarga makkajo'xori, mosh, soya, loviya yoki kechki kartoshka ekish mumkin. Bunda bitta daladan bir yilda ikki marta hosil olish imkoniyati yuzaga keladi.

REFERENCES

1. Turdaliev, A. T., Darmonov, D. Y., Teshaboyev, N. I., Saminov, A. A., & Abdurakhmonova, M. A. (2022, July). Influence of irrigation with salty water on the composition of absorbed bases of hydromorphic structure of soil. In *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science* (Vol. 1068, No. 1, p. 012047). IOP Publishing.
2. Teshaboyev, Nodirbek, et al. "ECOLOGICAL CULTURE IS A DEMAND OF TODAY." Конференции. 2021.
3. Эшпулатов, Ш. Я., Тешабоев, Н. И., & Мамадалиев, М. З. У. (2021). ИНТРОДУКЦИЯ, СВОЙСТВА И ВЫРАЩИВАНИЕ ЛЕКАРСТВЕННОГО РАСТЕНИЕ СТЕВИЯ В УСЛОВИЯХ ФЕРГАНСКОГО ДОЛИНЫ. *Евразийский Союз Ученых*, (2-2 (83)), 37-41..
4. Тешабоев, Н. И., & Бобоев, Б. К. (2022). Влияние качества зернопроизводства на эффективность урожая. *Science and innovation*, 1(D3), 31-34.
5. Teshaboyev, N., Muqimov, Z., & Abduraximova, M. (2021, July). THE EFFECT OF DEEP PROCESSING ON COTTON YIELD BETWEEN COTTON ROWS. In *Конференции*.
6. Тешабоев, Н., Мамадалиев, М., Абдуллаева, Г., & Матмисаева, Ш. (2021, August). FIGHT AGAINST THE SPIDER IN THE FIG: <https://doi.org/10.47100/conferences.v1i1.1400>. In *RESEARCH SUPPORT CENTER CONFERENCES* (No. 18.06).
7. Кодиров, Ж., Тешабоев, Н., Тешабоева, М., Абдуллаева, Г., & Мухторов, Ш. (2021, August). PRODUCTION POSSIBILITIES OF AUTUMN WHEAT VARIETIES: <https://doi.org/10.47100/conferences.v1i1.1405>. In *RESEARCH SUPPORT CENTER CONFERENCES* (No. 18.06).
8. Nodirbek, T., Muhammadkarim, M., & Zohidjon, M. (2021). Natural screen sanded sands field water capacity. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(9), 1080-1082.

9. Жамолов, Р., & Абдуллаева, Г. Х, айдарова, Н., & Тешабоев, Н.(2021, August). In *THE ROLE OF WATER AND SALT IN THE LIFE OF BEES*: <https://doi.org/10.47100/conferences.v1i1> (Vol. 1334).
10. Хайдаров, J., Teshaboyev, N., Mamadaliyev, M., & Voxobova, S. (2021, July). QUARANTIC FACILITIES OF PLANTS IN GREENHOUSES AND WAYS TO INCREASE THE EFFICIENCY OF FIGHTING AGAINST THEM. In *Конференции*.
11. N Teshaboyev, M Teshaboyeva, Z Sheraliyeva... (2022) *KUZGI BUG 'DOYNI ASRNAVI HOSILDORLIGIGA URUG 'EKISH MUDDATLARINI TA'SIRI - Science and innovation,1/122-125*
12. Турдалиев А. Т., Аскарлов К. А., Мамажонов Г. Г. У. АГРОЭКОЛОГИЧЕСКОЕ СОСТОЯНИЕ ГИДРОМОРФНЫХ ПОЧВ ЦЕНТРАЛЬНОЙ ФЕРГАНЫ //В журнале представлены научные обзоры, статьи проблемного и научно-практического характера. – 2022. – С. 66.
13. Turdaliev, A. T., Darmonov, D. Y., Teshaboyev, N. I., Saminov, A. A., & Abdurakhmonova, M. A. (2022, July). Influence of irrigation with salty water on the composition of absorbed bases of hydromorphic structure of soil. In *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science* (Vol. 1068, No. 1, p. 012047). IOP Publishing.
14. Тешабоев, Нодирбек Икромжонович; Сиддикова, Гулзира Сайдулло Кизи; Комилов, Хусниддин Акрамжон Ўғли ХАРАКТЕРИСТИКА СКЕЛЕТНОСТИ ДЕФЕЛИРОВАННЫХ СВЕТЛЫХ СЕРОЗЕМОВ АНДИЖАНСКОЙ ОБЛАСТИ И ПУТИ К ИХ УЛУЧШЕНИЮ. - ООО «Science and innovation»
15. Эшпулатов Ш., Тешабоев Н., Мамадалиев М. INTRODUCTION, PROPERTIES AND CULTIVATION OF THE MEDICINAL PLANT STEVIA IN THE CONDITIONS OF THE FERGHANA VALLEY //EurasianUnionScientists. – 2021. – Т. 2. – №. 2 (83). – С. 37-41.
16. Тешабоев, Нодирбек Икромжонович; Бобоев, Бахромжон Кенжаевич. ВЛИЯНИЕ КАЧЕСТВА ЗЕРНОПРОИЗВОДСТВА НА ЭФФЕКТИВНОСТЬ УРОЖАЯ. ООО «Science and innovation»2022. – 31-34с.
17. Тешабоев, Нодирбек; Абдурахимова, Мухабатхон; Эшпулатов, Алишер; Махкамова, Дилёра. ECOLOGICAL CULTURE IS A DEMAND OF TODAY:// RESEARCH SUPPORT CENTER CONFERENCES. - 2021.
18. Юлдашев Г., Турдалиев А. Геохимические особенности циклических элементов в агроландшафтах пустынь //Аграрная наука. – 2014. – №. 1. – С. 10-12.
19. Жамолов, Р., Абдуллаева, Г., Хайдарова, Н., & Тешабоев, Н. (2021, August). THE ROLE OF WATER AND SALT IN THE LIFE OF BEES: <https://doi.org/10.47100/conferences.v1i1>. 1334. In *RESEARCH SUPPORT CENTER CONFERENCES* (No. 18.06).
20. Teshaboyev, N., Abduraximova, M., Eshpulatov, A., & Mahkamova, D. (2021, July). ECOLOGICAL CULTURE IS A DEMAND OF TODAY. In *Конференции*.
21. Тургунов, А., Тешабоева, М., & Мамажонов, Н. (2014). ПОТРЕБНОСТЬ РАСТЕНИЙ В БИОПРОДУКТАХ. In *БИОРАЗНООБРАЗИЕ И РАЦИОНАЛЬНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРИРОДНЫХ РЕСУРСОВ* (pp. 126-128).
22. Teshaboyev, N., Muqimov, Z., & Abduraximova, M. (2021, July). THE EFFECT OF DEEP PROCESSING ON COTTON YIELD BETWEEN COTTON ROWS. In *Конференции*.

23. Тешабоев, Н., Мамадалиев, М., Абдуллаева, Г., & Матмисаева, Ш. (2021, August). FIGHT AGAINST THE SPIDER IN THE FIG: <https://doi.org/10.47100/conferences.v1i1.1400>. In *RESEARCH SUPPORT CENTER CONFERENCES* (No. 18.06).
24. Nodirbek, T., Muhammadkarim, M., & Zohidjon, M. (2021). Natural screen sanded sands field water capacity. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(9), 1080-1082.
25. Турсунов, С., Тургунов, А., Тешабоева, М., & Ашуров, Х. (2014). ОПЫТ ВЫРАЩИВАНИЯ ДВУХ УРОЖАЕВ С ОДНОГО ПОЛЯ ЗА ОДИН ГОД. In *БИОРАЗНООБРАЗИЕ И РАЦИОНАЛЬНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРИРОДНЫХ РЕСУРСОВ* (pp. 70-42).
26. Кодиров, Ж., Тешабоев, Н., Тешабоева, М., Абдуллаева, Г., & Мухторов, Ш. (2021, August). PRODUCTION POSSIBILITIES OF AUTUMN WHEAT VARIETIES: <https://doi.org/10.47100/conferences.v1i1.1405>. In *RESEARCH SUPPORT CENTER CONFERENCES* (No. 18.06).
27. Кодиров, Жалолдин, et al. "PRODUCTION POSSIBILITIES OF AUTUMN WHEAT VARIETIES: <https://doi.org/10.47100/conferences.v1i1.1405>." *RESEARCH SUPPORT CENTER CONFERENCES*. No. 18.06. 2021.
28. Kodirov, Jaloldin, et al. "PRODUCTION POSSIBILITIES OF AUTUMN WHEAT VARIETIES." *Конференции*. 2021.
29. Тургунов, А., М. Тешабоева, and Н. Мамажонова. "ПОТРЕБНОСТЬ РАСТЕНИЙ В БИОПРОДУКТАХ." *БИОРАЗНООБРАЗИЕ И РАЦИОНАЛЬНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРИРОДНЫХ РЕСУРСОВ*. 2014.
30. Турсунов, С., Тургунов, А., Тешабоева, М., & Ашуров, Х. (2014). ОПЫТ ВЫРАЩИВАНИЯ ДВУХ УРОЖАЕВ С ОДНОГО ПОЛЯ ЗА ОДИН ГОД. In *БИОРАЗНООБРАЗИЕ И РАЦИОНАЛЬНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРИРОДНЫХ РЕСУРСОВ* (pp. 70-42).
31. Тургунов, А., Тешабоева, М., & Мамажонова, Н. (2014). ПОТРЕБНОСТЬ РАСТЕНИЙ В БИОПРОДУКТАХ. In *БИОРАЗНООБРАЗИЕ И РАЦИОНАЛЬНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРИРОДНЫХ РЕСУРСОВ* (pp. 126-128).
32. Турсунов, С., Тургунов, А., Тешабоева, М., & Ашуров, Х. (2014). ОПЫТ ВЫРАЩИВАНИЯ ДВУХ УРОЖАЕВ С ОДНОГО ПОЛЯ ЗА ОДИН ГОД. In *БИОРАЗНООБРАЗИЕ И РАЦИОНАЛЬНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРИРОДНЫХ РЕСУРСОВ* (pp. 70-42).
33. Kodirov, J., Teshaboyev, N., Teshaboyeva, M., Abdullayeva, G., & Muxtorov, S. (2021, July). PRODUCTION POSSIBILITIES OF AUTUMN WHEAT VARIETIES. In *Конференции*.